

УДК 008.001+008(091)+069+069.4

Руденко Сергій Борисович,
кандидат культурології, доцент кафедри музеєзнавства
та експертизи історико-культурних цінностей
Київського національного університету культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-2319-1845
rudenkosb@ukr.net

СПРОСТУВАННЯ ТЕОРІЙ ЕКОМУЗЕЮ ТА НОВОЇ МУЗЕОЛОГІЇ

Мета статті. Теоретичне спростування теорій екомuzeю та «нової музеології». **Методологія.** Базується на застосуванні дедуктивної логіки: передачі істинності від засновків до висновків, й зворотної передачі хибності від висновків (за наявності емпіричного спростування), до одного із (або обох) засновків. **Наукова новизна.** Те, що приписується «новій музеології», а саме – маркетинговий, клієнтоцентричний підхід до музейної роботи – насправді, має мало спільного із теоретичною моделлю екомuzeю. Еко-та нова музеологія є реновацією кунсткамерної теорії музею. Остання, в цілому, демонструє більшу життєздатність, що підтверджується емпіричними спостереженнями. **Висновки.** Тісний зв'язок музею із громадою, незважаючи на модність цього дискурсу (не лише в рамках музеєзнавства, а й гуманітаристики в цілому), а також тенденцію до самоізоляції музеїв, не породжує нового розв'язання проблеми соціокультурного призначення та інституційної ідентичності музею. Крім того, другий засновок, відповідно до якого саме екомuzeї забезпечують найкращий зв'язок музею із громадою є не менш сумнівним, оскільки саме явище громади стає екстериторіальним і більш абстрактним. Перспективним напрямом подальших досліджень може бути розробка теорії музею як лабораторії мемів.

Ключові слова: екомuzeї, нова музеологія, соціокультурне призначення музею, інституційна специфіка музею, екомuzeологія, кунсткамерна теорія музею, інституційна теорія музею, музеєфікація, консервація громади, соціальна інженерія.

Руденко Сергей Борисович, кандидат культурологии, доцент кафедры музееведения и экспертизы историко-культурных ценностей Киевского национального университета культуры и искусств

Опровержение теорий экомuzeя и новой музеологии

Цель исследования. Теоретическое опровержение теорий экомuzeя и «новой музеологии». **Методология.** Основывается на дедуктивной логике: передаче истинности от посылок к выводам, а также обратной передаче ложности от выводов (при наличии эмпирического опровержения) к одной из посылок (или обеим посылкам). **Научная новизна.** То, что приписывается «новой музеологии» – маркетинговий, клиентоцентричний підхід (іншими словами, чуткая реакция музея на общественные потребности) – на самом деле, имеет мало общего с теоретической моделью экомuzeя. Эко-и новая музеология являются реновацией кунсткамерной теории музея.

подтвержденную эмпирическими наблюдениями. **Выводы.** Тесная связь с общиной, несмотря на модность этого дискурса (не только в рамках музееведения, но и гуманитаристики в целом), а также тенденцию к самоизоляции музеев, не порождает нового решения проблемы соціокультурного назначения и институциональной специфики музея. Кроме того, вторая посылка, согласно которой именно экомuzeї обеспечивают наилучшую связь музея с общиной, не менее сомнительна, так как само явление общины становится экстерриториальным и более абстрактным. Перспективным направлением дальнейших исследований может быть разработка теории музея как лаборатории мемов.

Ключевые слова: экомuzeї, новая музеология, соціокультурное назначение музея, институциональная специфика музея, экомuzeология, кунсткамерная теория музея, институциональная теория музея, музеєфікація, консервація общины, социальная инженерія.

Rudenko Serhii, Phd in Culturology (Cultural Studies), docent of Department of Museology and Expertise of Historical and Cultural Values, Kyiv National University of Culture and Arts

Refutation of the theories of ecomuseum and new museology

Purpose of the article. Theoretical refutation of theories of ecomuseum and «new museology». **Methodology.** Based on deductive logic. This means, that scientific truth convey from premisses to conclusion and vice versa: conveying falsity from conclusion (in case of irrelevance to empiric checking investigation) to at least one of premisses or both of them. **Scientific novelty.** Nowadays «new museology» someone bind with marketing, client approach to museum work (in other words, with sensitivity of museum to social demands). But really this approach has little to do with theoretical models of ecomuseology and new museology. Ecomuseum is a result of renovation of CoC (Cabinet of curiosities) theory. This one has many robustness and viability, confirmed by empirical investigations.

Conclusions. Close ties with community is a modern discourse in museology and social science at whole, which give modernity look to old theories. In addition, museums more and more self-isolates from society. Thus, theories of ecomuseology and «new museology» look fresh and new. But they cannot to solve the scientific problem of social and cultural usage of museum and its institutional specific. Traditional museum mustn't to transform in ecomuseums. Besides, second premiss, which argued, that ecomuseums provides the best ties with community is doubtful, because phenomenon of community become more exterritoriality and abstraction. Further investigations of social and cultural usage and institutional specific of museum might be development the theory of museum as laboratory.

Keywords: ecomuseum, new museology, for what museums, social and cultural usage of museum, institutional specific of museum, ecomuseology, CoC (Cabinet of curiosities) theory of museum, institutional (self-sustaining) theory of museum, social engineering, museification, freezing of community.

Актуальність теми дослідження. Теорію екомuzeю та «нової музеології» можна розглядати як спробу розв'язати ключову наукову проблему музеології, що полягає у з'ясуванні соціально-культурного призначення та інституційної специфіки музею. Враховуючи це, з'ясування рівня наближення цих теорій до істини має важливе наукове значення. Практична перевірка теорій екомuzeю та «нової музеології» показує, що вони є яскравим прикладом утопічної соціальної інженерії. Впровадження ідеї екомuzeю потребує специфічних соціально-економічних відносин (розрив між багатством і бідністю у, в цілому, благополучному суспільстві), «підходящих» громад (з сильними внутрішніми зв'язками, укорінені на певній території), відсутні деморнізаційні процеси (сповільнення формування «абстрактного суспільства»). Таким чином, інноваційність та універсальність теорій екомuzeю та «нової музеології» є сумнівною. Водночас, екомuzeї продовжують існувати й розглядаються як успішні проекти. В зв'язку з цим, можна сказати про те, що теорії

екомузею та «нової музеології» хоч і зіткнулися з певними труднощами імплементації, проте, відповідно до постулатів поелементної інженерії, можуть бути уточнені. Елементи, що не пройшли еволюційного відбору, відкинуті, а життєздатні збережені. Проте в науковому обігу немає таких уточнюючих досліджень, крім апології теоретичних положень еко-та нової музеології, сформульованих ще у 1980-х рр. Виходячи із цього, продуктивною вбачається спроба теоретичного спростування теорій «нової музеології» та екомузею, а не конвенціоналістський підхід, котрий може врятувати хибну теорію, перетворивши її на конкретно-дескриптивну.

Аналіз досліджень і публікацій. На сьогоднішній день дослідження, присвячені екомузею та «новій музеології» можна розділити на окремі групи. Першу становлять праці основоположників цих теорій Ю.де Варіна, Ж.А.Рів'єра та П.Мейрана [3, 9, 11], котрі ставилися до своїх ідей критично. Другу становлять апологети екомузею та «нової музеології», серед них: К.Хадсон [12], Т.Шола [14], Р.Маньковська [8], І.Яковець [16] та ін. Третю групу становлять критики екомузею та «нової музеології», котрі, щоправда, висловлювали свою позицію більш ніж тридцять років тому. З послідовною критикою екомузею виступив Ф.Юбер [15], котрий наголошував на шкідливості примітивного громадського й любительського підходу до музеїв нового типу. Застереження щодо впровадження ідеї екомузеїв у домодерних (або тих, що лише нещодавно стали на шлях модернізації) суспільствах та неблагополучних із соціально-економічної точки зору соціумах, були висловлені А.Конаре [6]. У дослідженнях А.Крус-Рамірес [7] йшлося про те, що ідея екомузею може бути профанована. В результаті ці інститути стануть своєю протилежністю: замість зміцнення горизонтальних зв'язків всередині громади, посилення її суб'єктності, демократизації, екомузеї можуть стати прихованим знаряддям для вертикальних маніпуляцій суспільною свідомістю (на підтвердження чого автор наводить історичні приклади). В цілому, можна дійти висновку, що критики хоч із заважали на емпіричні суперечності, проте не вважали теорії екомузею та «нової музеології» спростованими.

Мета статті. Теоретичне спростування теорій екомузею та «нової музеології».

Методологія. Теоретичне спростування базується на застосуванні дедуктивної логіки: передачі істинності від засновків до висновків, й зворотної передачі хибності від висновків (за наявності емпіричного спростування), до одного із (або обох) засновків. Основний висновок «еко та нової музеології» – традиційні музеї неминуче трансформуються в екомузеї, тому що вони найбільш точно відповідають тенденціям розвитку суспільства. Засновки: 1) ознака сучасності музею – фізичний зв'язок із громадою; 2) найкращий зв'язок із громадою забезпечують екомузеї.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо тезу про те, що прогресивним на шляху розвитку музею як соціокультурного інституту є поглиблення фізичних зв'язків між людьми та оточуючим середовищем. Зокрема, К.Хадсон [12, 144], аналізуючи концепцію екомузею та її втілення, звертав увагу на те, що основними експонатами музею нового типу є, власне, місцеві жителі. Далі йдуть доместиковані тварини, наприклад, корови та свині. Потім – результати взаємодії із навколишнім середовищем у вигляді стаціонарних споруд – замків, заводів, шахт, доріг, каналів та ін. І вже потім – рухомі об'єкти, які складають основу традиційного музейного зібрання.

Музейні предмети не вилучаються із традиційного середовища побутування, перебуваючи «на руках» у основних експонатів – живих людей (або й у тварин, скажімо, хомути, ясла). Хоча, класичні фонди також утворюються. Мова йде про те, що інвентаризація музейних предметів не тягне за собою вилучення їх у власників [11]. Як зазначає Х.де Варін [3], будь-який об'єкт екомузею, що має цінність для його природного власника – залишається на місці. У разі втрати такої цінності (а отже, виникнення бажання у власника позбутися предмета) він переміщується у фонди музею. Отже, специфіка екомузею полягає у тому, що фонди як такі є вторинними, що вважається чи не революційним кроком, порівняно із традиційними музеями. Також складається враження, що акцент переноситься із матеріальної на нематеріальну спадщину (точніше, із уречевленої на неуречевлену). Такий підхід, на думку Т.Шоли, є найбільш прогресивним, оскільки дослідник вважає, що і в традиційних музеях йдеться про духовну, а не матеріальну культуру [14]. При цьому, з точки зору адептів «нової музеології», екомузей не міг бути зведений до центру зі збереження або реконструкції давніх ремесел. Також екомузеї неприпустимо було б ототожнювати із «живими музеями», в яких актори розігрують костюмовані сцени з метою точної історичної реконструкції. В екомузеї музеєфікації піддається саме життя в усій його різноманітності.

Але, насправді, саме фізичність, матеріальність виходять на перший план. Відмінність від традиційного музею полягає у тому, що увага переноситься із окремого об'єкта на середовище в цілому. До того ж, музеєфікуються не лише люди, а й, подекуди, соціальні відносини. «Фізичний» підхід ріднить «нову музеологію» із найбільш архаїчною – кунсткамерною – теорією соціокультурного призначення та інституційної специфіки музею. Суть цієї теорії полягає у тому, що основним завданням музею як соціально-культурного інституту є накопичення, збереження, дослідження і презентація артефактів, що розглядаються як особливі джерела інформації. Таким чином, музей постає як щось середнє між сховищем-складом та виставкою-ярмарком, на якій, зазвичай, нічого не можна придбати. Основний недолік кунсткамерної теорії полягає у тому, що музейна пам'ятка із засобу стає самоціллю. У випадку екомузею консервація і презентація громади (включно із середовищем побутування та місцевими жителями), позірно стає засобом розвитку спільноти. Проте, засіб, знову-таки, стає самодостатнім. Коли ж у якихось аспектах ідея екомузею не може бути реалізована, спостерігається поява все більшої кількості ознак традиційного музею.

Всього, крім кунсткамерної, можна виділити ще вісім теорій соціокультурного призначення та інституційної специфіки музею. Сюди належать: інституційна, інженерна, політична, ринкова, науково-просвітницька, медійно-комунікативна, мистецько-креативна й утилітарна. Інституційна переносить центр дослідницької уваги із артефакту на соціально-культурний інститут. Інженерна витікає із інституційної, але змінює напрям вектору між суспільством та музеєм із інститутоцентризму до задоволення музеєм соціальних потреб. Політична ринкова теорії базуються довкола кон'юнктури – відповідно, політичної та соціально-економічної. Медійно-комунікативна теорія підходить до музею як суб'єкта соціальних комунікацій. Зміст комунікацій при цьому вважається вторинним. Мистецько-креативна й науково-просвітницька теорії, навпаки, на перше місце виносять музейний контент. Щоправда, в рамках науково-просвітницької теорії, музей досить часто зводять до статусу ретранслятора виробленої «ззовні» наукової інформації, тим самим редукуючи цю теорію до медійно-комунікативної. Утилітарна теорія не розглядає соціально-культурне призначення музею та його інституційну специфіку як щось стале. Ця теорія базується, з одного боку, на дослідженні інституційної диференціації музею (на протигагу інтеграції, коли музею приписують невластиві йому функції, які ефективніше виконують інші інститути). З іншого, в її рамках здійснюється поглиблення розуміння соціокультурного призначення музею, в результаті чого можна віднайти невідомі до того функції музейного інституту, що дозволять задовольнити фундаментальні потреби суспільства.

Наведені теорії (крім утилітарної) можна класифікувати у відповідності з теорією трьох світів К.Поппера [10]. Згідно із нею, перший світ складають фізичні об'єкти. Другий світ – комунікації між людьми, що висловлюють свою суб'єктивну точку зору. Третій – об'єктивний світ, до якого, передусім, належать продукти наукової та художньої творчості. Отже, кунсткамерна теорія (а разом й інституційна та інженерна) та її модифікації у вигляді еко- та нової музеології сфокусовані на першому світі. Політична, ринкова та медійно-комунікативна пов'язані з дослідженням другого світу. Мистецько-креативна й науково-просвітницька (із висловленими вище застереженнями) розглядають музейницьку діяльність в контексті третього світу. К.Поппер вважав, що перший і другий світи цілковито залежать від третього (оскільки він зумовлює дослідження першого й ускладнює, та, імовірно, уможлиблює соціальну комунікацію), а об'єктивний (тертий) світ є автономним [10]. Утилітарна теорія музею виходить із того, що музей здатний у своїй діяльності поєднати усі три світи. Таким чином, ця теорія претендує на найбільшу універсальність з-поміж інших. Отже, приходимо до висновку, що еко- та нова музеологія не є прогресивними із наукової точки зору. Це обумовлено, з одного боку, поглибленням і пришвидшенням розвитку другого і третього світів, а з іншого, принциповій неможливості безпосереднього пізнання на рівні першого світу (кунсткамерна теорія).

Попередній підсумок за результатами спростування теорій екомuzeю та «нової музеології» полягає у тому, що засновок, відповідно до якого ознака сучасності музею – фізичний зв'язок із громадою є хибною. В той же час, засновок про те, що найкращий зв'язок із громадою забезпечують саме екомuzeї є частково істинним. Застереження полягає у тому, що цей засновок може бути істинним лише по відношенню до територіально укоріненої архаїчної громади, сформовані згідно із ідеологією націоналізму, або, навіть, на основі деяких феодальних традицій. Щодо нових спільнот, утворених глобалізацією, ідею екомuzeю реалізувати неможливо.

Повернемося до основного висновку еко- та нової музеології, згідно з яким традиційні музеї неминуче трансформуються в екомuzeї, тому що вони найбільш точно відповідають тенденціям розвитку суспільства. Зазначимо, що на практиці поки що такого тотального переходу не спостерігається. Проте, відсутність підтвердження не є доказом. В зв'язку із цим, варто розглянути цей висновок із теоретичної сторони.

Провідною ознакою теорії екомuzeю та «нової музеології» є її утопічний характер. На відміну від традиційних музеїв, екомuzeї не виникали стихійно. Вони були директивно впроваджені як результат складних домовленостей між різними суспільними групами. При цьому дослідники, що є адептами «нової музеології» не вдаються до спостереження невдалих випадків імплементації (як виняток, дослідження ситуації довкола екомuzeю у Сахелі [6]). Прихильники еко- та нової музеології вважають, що екомuzeї утвердяться априорі. Відомо, що утопічна інженерія, на відміну від поелементної (котра базується на спостереженнях за імплементацією) тягне за собою тяжкі непередбачувані наслідки. Щоб уникнути цих наслідків, необхідно теорії узгоджувати із практикою й коригувати абстрактні моделі. Натомість, надмірна зосередженість прихильників «нової музеології» на ідеальній моделі екомuzeю настільки сильна, що ними залишаються непоміченими природні стихійні вияви, постульованих ними ідей.

В зв'язку з цим, цікавим є те, що в Україні є інституція, яку не відносять до екомuzeїв, проте вона цілком відповідає його дефініції. При цьому, цей заклад виник не в результаті складної централізованої організаційної роботи, а природним чином, хоча не обійшлося без втручання органів влади. Мова йде про комплекс Києво-Печерського монастиря, котрий на сьогоднішній момент являє собою симбіоз історико-культурного заповідника та чернечої общини. Функціонування цього інституту тісно пов'язане із конкретною територією, що узгоджується із основною сутнісною характеристикою екомuzeю. Ще Ф.І.Шміт [13], аналізуючи у 1929 р. процес створення на базі монастиря музейного містечка, зазначав (посилаючись на Х.Г.Раковського), що секуляризація об'єкту не має стосуватися, власне, монахів, що мають стати «живими експонатами» новоутвореного музейного закладу. У 1960-х рр. діяльність монастиря була припинена, але наприкінці 1980-х відновлена. При цьому музейне містечко, а згодом заповідник продовжив безперервно функціонувати з 1926 р.

Цікаво, що монастир, зберігаючи багато консервативних рис, відображає сучасність (екомузеї в теорії мають на меті прокладання «містка» зі минулого в майбутнє). Відвідавши Лавру, можна побачити сучасний рівень технічної оснащеності вищих ієрархів, взаємодію монастиря із різними верствами населення (скажімо, представниками вищого політичного менеджменту), підготовку майбутніх священнослужителів тощо. Разом з чернечою общиною суспільне використання об'єкта забезпечується музейними фахівцями. Заповідник організовує екскурсійне відвідування (при цьому деякі екскурсії здійснюються силами монастиря), зберігання, дослідження і презентацію фондів колекцій. Частина експонатів знаходяться «на руках» або у використанні (часто і власності) монастирської спільноти (ще одна ознака екомузею). Проблема полягає лише у тому, що ченці, подекуди, вороже сприймають наявність світських установ на території монастиря (як, зрештою, й екомузеї дещо підозріло ставиться до традиційних музеїв, котрі руйнують природне ландшафтне полотно). Отже, існує певна конфліктогенність між чернечою громадою та музейними фахівцями. Але збереження цього симбіозу доцільне з урахуванням громади довкола Лаври – українського суспільства (на думку дослідника екомузеїв Юбера [15, 8], нівелювання професійно-наукової музейної складової призводить до дисбалансу в роботі екомузею).

Зрештою, практика показує, що за певних умов ідея екомузею може бути продуктивною, насамперед тоді, коли життя не вкладається у теоретичне «прокрустове ложе». Проте насильницька перебудова традиційних музеїв за принципами «нової музеології» може призвести до руйнування інституту, що пройшов більш серйозну апробацію, ніж екомузей. Ідею екомузею не варто відкидати цілковито. Варто продовжувати спостереження за природними проявами «нової музеології», фіксуєчи непередбачувані наслідки. Можливо, дослідження екомузею (особливо, за умови подолання примату «фізичності») сформує нові підходи до розв'язання проблеми соціокультурного призначення та інституційної специфіки музею. Проте на даний час існуюча модель екомузею не дозволяє розв'язати цю наукову проблему, а є лише оригінальним оновленням вже існуючих вирішень в рамках міркувань про традиційний музей.

Рух, пов'язаний із «ною музеологією», привабливий насамперед, через те, що він розглядає музей як суб'єкт суспільних трансформацій. Саме тому на перший план висувається необхідність посилення громадської ініціативи, зокрема, шляхом створення чогось на зразок громади-музею. Фактично висувається досить смілива гіпотеза про ототожнення музеєфікації та модернізації. Тут виникає суперечність, оскільки екомузеї є компліментарними до деморнізаційних процесів. Ця суперечність зумовлена, зокрема, тим, що під музеєфікацією часто розуміють консервацію громади. Зрозуміло, що розвиток, побудований на консервації є неможливим. Модернізація базується на спростуванні усталеного, перманентного експерименту, котрий породжує інновації. Іншими словами, консервація унеможливорює застосування методу «проб і помилок».

У зв'язку з цим, видається, що продуктивніше поглянути на екомузей із протилежного боку. Музейний заклад такого типу міг би виступати як інноваційний майданчик – каталізатор розвитку свого немоделного оточення. Повністю відмовитися від консервації неможливо, тому що інновації хоч і базуються на відкиданні попереднього досвіду, але перед тим його необхідно зафіксувати.

У цьому напрямку мав працювати екомузей в Анакостії (один із неблагополучних, кримінальних [1] районів Вашингтона, США). Цей заклад, безперечно, зробив життя місцевого населення культурнішим. Але, водночас, він також легітимував негативні сторони життя, проти яких він був покликаний боротися. Незважаючи на всі зусилля музейників, Анакостія і надалі залишається небезпечним «чорним» районом Вашингтона. Можливо, для того, аби зміни стали помітними має пройти більше часу. Але з теоретичної точки зору, можна помітити наступні упущення. Місія музею в Анакостії сформульована його засновником наступним чином: «відкривати людям очі на життя в гетто» [5, 40]. Натомість, на жаль, не пропонуються альтернативні шляхи розвитку. Натомість заклад опікується взаєморозумінням та посиленням зв'язків всередині місцевої спільноти, а також сприяє підвищенню толерантності й згуртованості столичної громади [2]), виходячи із актуальних умов життя в гетто. Отже, фактично, цей музей консервує соціальні відносини в Анакостії, хоч і здійснює роботи по амортизації їхніх негативних проявів. Консервація у Анакостії заступила інновацію. виправити ситуацію може більш складне розуміння процесу музеєфікації, що полягає у збалансованості інновації та консервації.

Досягти цього можна в рамках теорії музею як лабораторії, котра зародилася у авангардній музеології. Як і у традиційному варіанті, музей-лабораторія не поширюється на усе суспільство. Музей не має консервувати все довкола: цей інститут змінює суспільство шляхом вироблення й поширення певних смислів. Якщо розглядати музей як лабораторію, то мова йде про експерименти довкола мемів (за Р.Докінзом [4]). Ті з мемів, що пройшли музейницьку перевірку можуть бути впроваджені в життя. Таким чином, музей стає ефективним інструментом поелементної соціальної інженерії.

Наукова новизна. Вперше теорії екомузею та «нової музеології» були піддані теоретичному спростуванню. Те, що приписується «новій музеології», а саме – маркетинговий, клієнтоцентричний підхід до музейної роботи – насправді, має мало спільного із теоретичною моделлю екомузею. Еко-та нова музеологія є реновацією кунсткамерної теорії музею, котра, в цілому, демонструє більшу життєздатність (що підтверджується спостереженнями).

Висновки. В результаті дослідження було з'ясовано, що еко-та нова музеологія не лише стикаються із труднощами при перевірці практикою, але й мають логічні хиби. Перший засновок, на якому базуються ці теорії, полягає у твердженні про те, що ознака інноваційного музею – це фізичний зв'язок із громадою. Було

з'ясовано, що «нова музеологія» камуфлювала хиби кунсткамерної та інституційної теорії музею, побудованих довкола пам'ятки та її інституційного обслуговування. Еко- та нова музеологія виходять із того, що музеї ігнорують антропологічний вимір. Проте, людина в контексті екомuzeю набувала уречевленого характеру. Тим самим, проявлялося, що «нова музеологія» є модифікацією «старої музеології». Отже, тісний зв'язок музею із громадою, незважаючи на модність цього дискурсу (не лише в рамках музеєзнавства, а й гуманітаристики в цілому), а також тенденцію до самоізоляції музеїв, не породжує нового розв'язання проблеми соціокультурного призначення та інституційної ідентичності музею. Крім того, другий засновок, відповідно до якого саме екомuzeї забезпечують найкращий зв'язок музею із громадою є не менш сумнівним, оскільки саме явище громади стає екстериторіальним і більш абстрактним. Ключовий висновок теорії еко-та нової музеології також несе в собі небезпечні теоретично-методологічні підвалини – утопічну соціальну інженерію. Не говорячи вже про небезпеки для самих громад, екомuzeологія ігнорує еволюційний шлях, котрий пройшов традиційний музей, пропонуючи його примусову перебудову відповідно до постулатів «нової музеології». В той же час, теорії екомuzeю та «нової музеології» несуть в собі позитивну складову, намагаючись зробити музей більш суб'єктивним – утилітарним для суспільства. В зв'язку з цим, перспективним напрямом подальших досліджень може бути розробка теорії музею як лабораторії мемів.

Література

1. Crime. Anacostia // Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Anacostia#cite_note-14 (дата звернення: 30.09.18).
2. Smithsonian Anacostia Community Museum. URL: <http://anacostia.si.edu/> (дата звернення: 30.09.18).
3. Варин де Ю. Термин и его значение // Museum. Экомuzeи. 1985. № 148. С. 5.
4. Докинз Р. Эгоистичный ген // <http://evolution.powernet.ru/> URL: <http://evolution.powernet.ru/library/gen/11.htm> (дата звернення: 27.09.18).
5. Кинард Д. Музей как ускоритель общественного прогресса // Museum. Экомuzeи. 1985. № 148. С. 37-43.
6. Конаре А.У. Программа экомuzeя Сахеля // Museum. Экомuzeи. 1985. № 148. С. 50–56.
7. Крус-Раимрес А. «Музей родного края»: извращение идеи // Museum. Экомuzeи. 1985. № 148. С. 62–63.
8. Маньковська Р.В. Музейна справа в Україні: теоретичні, практичні та антропологічні виміри історичного досвіду (1920-і рр. – початок XXI ст.) // Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет. URL: https://phdpu.edu.ua/images/%D0%A0%D0%90%D0%94%D0%90%20%D0%94%2027.053.01/01122017/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81_%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%8F.pdf (дата звернення: 30.09.18).
9. Мейран П. Новая музеология // Museum. Экомuzeи. 1984. № 148. С. 20–21.
10. Поппер К. Объективное знание. Эволюционный подход // Гуманитарные технологии. URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/4291/4295#t55> (дата обращения: 28.09.18).
11. Ривьер Ж. А. Эволюционное определение экомuzeя // Museum. Экомuzeи. 1985. № 148. С. 2–3.
12. Хабар Ф. Влиятельные музеи. Новосибирск, 2001. 194 с.
13. Шмит Ф. И. Музейное дело. Вопросы экспозиции. Ленинград, 1929. URL: http://www.studmed.ru/shmit-fi-muzejnoe-delo-voprosy-ekspozicii_bb0d992b5be.html (дата звернення: 30.09.18).
14. Шола Т. Вечность здесь больше не живет. Толковый словарь музейных грехов. Тула, 2013. 357 с.
15. Юбер Ф. Экомuzeи во Франции: противоречия и несоответствия // Museum. Экомuzeи. 1985. № 148. С. 6-10.
16. Яковець І.О. Сучасний художній музей як мистецький патерн: сутність, функціонування, розвиток // Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. URL: <https://www.nakkkim.edu.ua/images/Special-Science-Council/Materialy-Dysertaciy/2018-Yakovets/DISS-YAKOVETS.pdf> (дата звернення: 30.09.18).

References

1. Crime. Anacostia. Wikipedia. Retrieved from: https://en.wikipedia.org/wiki/Anacostia#cite_note-14 [in English]
2. Smithsonian Anacostia Community Museum. Retrieved from: <http://anacostia.si.edu/> [in English]
3. Varin de, H. (1985). Termin i ego znachenie. Museum. № 148, p. 5 [in Russian]
4. Dawkins, R. Egoistichnyiy gen. Retrieved from: <http://evolution.powernet.ru/> URL: <http://evolution.powernet.ru/library/gen/11.htm> [in Russian]
5. Kinard, J. Muzej kak uskoritel obshhestvennogo progressa. Museum. № 148, pp. 37-43 [in Russian]
6. Konare, A.U. (1985). Programma ekomuzeja Sahelja. Museum. № 148, pp. 50–56 [in Russian]
7. Cruz-Ramirez, A. (1985). «Muzej rodnogo kraja»: izvrashhenie idei. Museum. № 148, pp. 62–63 [in Russian]
8. Mankovska, R.V. Muzeina sprava v Ukraini: teoretychni, praktychni ta antropologichni vymiry istorychnoho dosvidu (1920-i rr. – pochatok XXI st.). Retrieved from: https://phdpu.edu.ua/images/%D0%A0%D0%90%D0%94%D0%90%20%D0%94%2027.053.01/01122017/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81_%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%8F.pdf [in Ukrainian]
9. Meyran, P. (1984). Novaja muzeologija. Museum. 1984. № 148, pp. 20–21 [in Russian]
10. Popper, K. Obektivnoe znanie. Evolyutsionnyy podkhod. Retrieved from <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/4291/4295#t55> [in Russian]
11. Rivière, G.H. (1985). Evoljucionnoe opredelenie ekomuzeja. Museum. № 148, pp. 2–3 [in Russian]
12. Hudson, K. (2001). Museums of influence. Novosibirsk [in Russian]
13. Smit, F. I. (1929). Muzejnoe delo. Voprosy jekspozicii. Retrieved from: http://www.studmed.ru/shmit-fi-muzejnoe-delo-voprosy-ekspozicii_bb0d992b5be.html
14. Shola, T. (2013). Vechnost' zdes' bol'she ne zhivet. Tolkovyj slovar' muzejnyh grehov [Eternity does not live here anymore – a glossary of museum sins]. Tula [in Russian]
15. Hubert, F. (1985). Ekomuzei vo Francii: protivorechija i nesootvetstvija. Museum. № 148, pp. 6-10 [in Russian]
16. Yakovets, I.O. Suchasnyi khudozhnii muzei yak mystetskyi patern: sutnist, funktsionuvannia, rozvytok. Retrieved from: <https://www.nakkkim.edu.ua/images/Special-Science-Council/Materialy-Dysertaciy/2018-Yakovets/DISS-YAKOVETS.pdf> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 21.01.2019 р.